

**Интервју со Шефот на Мисијата на ОБСЕ во Скопје, амбасадорот
Клеменс Која за МИА
Датум: 6 април 2021**

1. Собранието го усвои Законот за попис, отворајќи го патот за пописот да се одржи во април. Дали законодавството обезбедува квалитетен број на гласови?

Која: Ви благодарам на прашањето. Охрабрувачки е тоа што некои од опозициските партии го поддржаа усвојувањето на овој закон, дури и ако не постоеше целосен консензус. По скоро 20 години, важно е земјата да спроведе попис, бидејќи тоа ќе им овозможи на владините институции да развиваат и спроведуваат политиките за доброто на граѓаните врз основа на ажурирани податоци. Мое разбирање е дека законот бил подготвен според најдобрите практики и стандарди од различни институции со надлежност во оваа област, како што се Економската комисија за Европа на ООН и Евростат.

2. Кои се искуствата на земјите учеснички на ОБСЕ во врска со организирањето на оваа операција? Опозицијата во земјата бара електронски попис.

Која: Ние немаме ОБСЕ заложби за спроведување на пописните операции, а земјите учеснички на ОБСЕ користат различни модели. Можам да ви кажам дека многу земји учеснички планираат да спроведат пописни операции оваа година. Овие операции ќе бидат особено предизвикувачки оваа година, со оглед на пандемијата КОВИД-19. За Владата ќе биде важно да воспостави јасни протоколи за здравје и безбедност за да се осигура безбедноста и здравјето на персоналот на теренот и на анкетираниите домаќинства. Искуството од предвремениите парламентарни избори во јули 2020 година ми влева доверба дека ќе се следат утврдените протоколи.

3. Во судството, фокусот е ставен на расчистувањето. ОБСЕ ги следи политички чувствителните судски случаи. Дали сме на добар пат да ја вратиме довербата во судството и ефикасното владеење на правото?

Која: Откога пристигнав овде во Скопје, ме затекна многу ниското ниво на јавна доверба во судскиот систем пријавено во истражувањата на јавното мислење. Видовме некои чекори за унапредување на реформите во последниве години, вклучувајќи го и усвојувањето на Стратегијата за реформа на правосудниот сектор 2017-2022, која нашата Мисија ја поддржа. Дадовме и голем број препораки за решавање на проблематични прашања што ги забележавме за време на нашето опсежно следење на судењата, вклучувајќи ги и судењата на поранешното Специјално јавно обвинителство. Ги следиме тековните случувања, вклучително и усвојувањето кон крајот на минатата година од страна на Судскиот совет и Советот на јавни обвинители на методологијата за оценување на работата на судиите и обвинителите. Верувам дека правилното спроведување на овие контроли ќе биде чекор кон враќање на довербата во судството.

4. Која е Вашата оценка за реформите во медиумите? Предлогот за промена на процесот за избор и именување на членови на Програмскиот совет на МРТ и на Советот на Агенцијата за визуелни и аудиовизуелни услуги во Собранието е актуелно прашање во моментот. Сите новинарски организации ги објавија своите коментари по ова прашање.

Која: Задоцнувањето со одржувањето на парламентарните избори минатата година поради КОВИД-19 го попречи спроведувањето на реформите во медиумите. Драго ми е што гледам дека Владата сега се враќа на ова важно прашање. Уделот на публика на јавниот радиодифузен сервис е многу мал, што укажува на тоа дека луѓето сакаат таму да видат промени. Важно е да се зајакнат капацитетите на јавниот радиодифузен сервис за да се доставуваат непристрасни информации и да се промовира социјална кохезија преку содржина што ги задоволува потребите на сите граѓани.

Во текот на последните неколку години, нашата Мисија интензивно работи за да се зголеми безбедноста на новинарите во земјава. Иако рангирањето на слободата на медиумите во Северна Македонија се подобрува, ние сме сведоци на сè поголем број случаи на сајбер-насилство и онлајн напади врз новинарки, особено околу времето на изборите. Планираме да продолжиме да работиме со органите за спроведување на законот, судството и медиумите бидејќи тие се обидуваат да се справат со оваа закана за слободниот проток на веродостојни информации што на граѓаните многу им се потребни со оглед на сите дезинформации на кои се изложени, особено онлајн.

5. Изборна година е, бидејќи земјата е пред одржување на редовни локални избори. Имаше препораки што произлегоа од претходните парламентарни избори, повторно има најави за една изборна единица, отворени листи, итн. Дали е прифатливо изборното законодавство да се менува во текот на изборната година?

Која: Според ОДИХР, препорачливо е изборното законодавство да стапи на сила најмалку шест месеци пред изборите, за да можат институциите да се подготват непречено да ги спроведуваат промените.

Со текот на годините, ОДИХР има обезбедено голем број на препораки за подобрување на изборниот процес во Северна Македонија. Во нивниот последен извештај за предвремените парламентарни избори од минатата година, Специјалната мисија за проценка на изборите на ОДИХР јасно стави до знаење дека сè уште има голем број прашања во законската рамка за изборите што треба да се решат.

ОДИХР не препорачува специфичен изборен модел, а земјите учеснички на ОБСЕ користат широк спектар на различни изборни модели, како и различни системи за спроведување на изборите. Со оглед на важноста на овие прашања, ние силно го поддржуваме инклузивниот процес каде сите засегнати страни можат да разговараат за нивните идеи за изборни реформи што ќе ја зајакнат застапеноста на граѓаните и со тоа легитимноста на избраните функционери. Задоволни сме што Министерството за правда започна работна група за реформа на изборниот законик, вклучена во политичките партии и групите на граѓанското општество со експертиза за изборите. И нашата Мисија и ОДИХР учествуваат во оваа работна група.

6. Минатиот месец беа избрани нови членови на Државната изборна комисија (ДИК). Нивниот прв предизвик е организирање и спроведување на локалните избори, закажани за есен. Дали ДИК се стреми да стане партизирано или професионално тело?

Која: Државната изборна комисија (ДИК) е долгогодишен партнер на нашата Мисија и на ОДИХР. Очекуваме дека новиот состав на ДИК ќе ги извршува своите должности на начин што е целосно во согласност со постојното законодавство, правила и процедури, вклучувајќи ја и свечената заклетва на членовите. Вреди да се спомене дека ДИК не е само седумчлена комисија. Вклучува и административен персонал, кој покажал високо ниво на професионализам и посветеност во текот на годините.

7. 2020 година беше обележана со пандемијата на коронавирусот, што предизвика сериозни здравствени и економски последици ширум светот. Каков вид активности ОБСЕ спроведува за да и помогне на земјата да се справи со пандемијата КОВИД-19 кои се во согласност со мандатот на мисијата на ОБСЕ?

Која: Уште минатата пролет, дониравме лична заштитна опрема на Владата за здравствените работници, полицијата и други лица кои се во првите редови при справувањето со пандемијата. Исто така, дониравме и автомобил на тетовскиот огранок на Црвениот крст за да им овозможиме да обезбедат поддршка за ранливите групи на граѓани кои живеат во оддалечени и тешко пристапни области, и дониравме безбедносни комплети за новинарите да можат да ја продолжат својата важна работа информирајќи ја јавноста за време на пандемијата.

Исто така, создадовме и иницијатива за обезбедување мали грантови за граѓанските организации со цел да ги поддржиме да им помогнат на луѓето кои имаат потреба од тоа и на групи на граѓани кои не добиваат соодветни услуги, вклучително и лица со попреченост, младите и повозрасните граѓани, помалите заедници, преживеаните од семејно насилство и многу други. Вкупно, обезбедивме повеќе од 150.000 евра во грантови за 11 организации, кои беа избрани од над 110 апликанти преку конкурентен процес.

Како што знаете, нашата Мисија долго време ги поддржува реформите и професионализацијата на спроведувањето на законот и на судството. КОВИД-19 создаде значајни предизвици и за двете. Покрај обезбедувањето на заштитна опрема за полицијата, спроведовме и обука за управување со стрес за полицајците и за членовите на Комората за приватно обезбедување, чии членови обезбедуваат критична инфраструктура. Ние исто така го поддржавме и националното Здружение на судии во развојот на протоколи за безбедно одржување на судски процеси за време на пандемијата, и ги поддржавме напорите за дигитализација на судскиот систем.

Последно, но не и најмалку важно, го поддржавме и изготвувањето на анализа за влијанието на пандемијата врз мажи и жени, што покажа дека пандемијата има непропорционално негативно влијание врз жените. Откако го препознавме овој предизвик за време на почетната фаза на кризата, поддржавме групи кои работат со линии за помош за пријавување случаи на семејно насилство.

8. Актуелното претседавање на Шведска со ОБСЕ ги посочи родовата еднаквост во сите аспекти на работата на организацијата и вклучувањето на граѓанското општество како едни од врвните приоритети. Шведската министерка за надворешни работи Ан Линде истакна дека постигнувањето на сеопфатна безбедност во целиот регион бара значајно вклучување и зајакнување на жените. Како врвме во овој поглед?

Која: Во мојата неодамнешна објава во списанието „Лице в лице,“ забележав дека родовата еднаквост е суштински аспект за стабилноста и безбедноста на секоја земја. Сметам дека е клучно за земјата да се посвети на ставање крај на родово базираното насилство. Имајќи го ова предвид, ние го поздравуваме неодамнешното усвојување на Законот за спречување и заштита од насилство врз жени и семејно насилство. Драго ни беше што видовме дека законот доби меѓупартиска поддршка и горди сме што придонесовме во процесот на изготвување на овој важен дел од законодавството.

Нашата Мисија е силно посветена на поддршката за зајакнување на жените и нивно зголемено учество во донесувањето одлуки. Во 2017 година, започнавме програма за менторство на жени во полицијата, а минатата година креиравме слична програма за жени кои работат во јавната администрација. Ние веруваме дека овие програми им помагаат на учесниците да растат професионално и ги подготвуваат да преземаат повисоки клучни улоги во донесувањето на одлуки во администрацијата.

9. Нацрт-концепцијата за реформи во основното образование е актуелно прашање. Како е Вашето мислење?

Која: Образовниот систем е одраз на општеството и барањата на пазарот на трудот. Ова е една од причините зошто е потребно системот за образование често да се преиспитува. Резултатите од Програмата за меѓународно оценување на учениците и во 2015 и во 2018 година покажуваат дека образовниот систем треба стави посилен акцент на зајакнување на компетенциите на дипломираните студенти. Затоа, сметам дека развојот на нова концепција за основно образование е практичен чекор кон зајакнување на резултатите од образованието.

10. За време на Вашиот мандат во земјата, бевте сведок на клучни моменти, вклучително и референдумот за името, станувањето полноправна членка на НАТО, одобрувањето од лидерите на ЕУ за почеток на преговорите за членство во ЕУ, како и ветото на Бугарија за отворање на преговорите. Каде ја гледате иднината на земјата?

Која: Од моето пристигнување во септември 2018 година, земјата направи значителен напредок во спроведувањето на својата амбициозна реформска агенда. Горд сум што нашата Мисија ги поддржа реформите во клучните области, како што се владеењето на правото, како и борбата против разните транснационални закани. Го ценам фокусот на Владата за подобрување на односите со вашите соседи, што придонесе за безбедноста во регионот.

Одејќи напред, јас би ја охрабрил земјата да продолжи по својот реформски пат и понатаму да го подобрува својот удел во области како што се борба против корупцијата,

унапредување на реформите на јавната администрација и борба против организираниот криминал, сето тоа поттикнувајќи силно владеење на правото и независност на судство.

11. Северна Македонија на декемврискиот министерски состанок на ОБСЕ во Тирана доби претседавање со ОБСЕ во 2023 година. Што значи тоа за Северна Македонија со оглед на Вашето долгогодишно искуство како дипломат и Вашето искуство како австриски амбасадор за време на претседавањето на Австрија со ОБСЕ?

Која: Прво, дозволете ми уште еднаш да ѝ честитам на Северна Македонија за изборот да претседава со ОБСЕ во 2023 година. Обидот на земјата да биде претседавач на организацијата покажува посветеност на ефективниот мултилатерализам, сеопфатниот и кооперативниот безбедносен пристап на ОБСЕ. Зборувајќи од лично искуство, морам да кажам дека претседавањето со нашата организација не е лесна задача бидејќи бара силен и стручен тим, трпеливост, издржливост и политичка одлучност. Но, уверен сум дека земјата, која веќе започна да се подготвува за 2023 година, ќе обезбеди силно лидерство за организацијата. Се разбира, Северна Македонија започнува со предност, со тоа што од прва рака ја познава работата на мисиите на ОБСЕ, како што е нашата, во поддршка на безбедносните и реформските процеси.